

K O M U N I K A T
B A D A Ń

Warszawa, marzec 2012

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/44/2012

JAN PAWEŁ II I JEGO NAUCZANIE
W ŻYCIU POLAKÓW

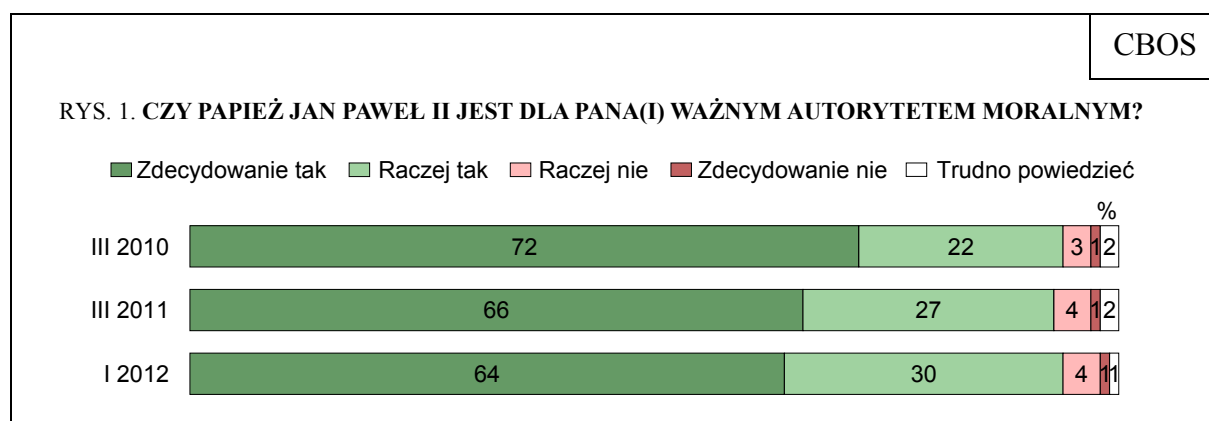
Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Mija siedem lat od śmierci Jana Pawła II, a pamięć o nim jest w polskim społeczeństwie wciąż żywa. Świadczą o tym różnego rodzaju inicjatywy – nie tylko religijne – związane z osobą papieża i jego nauczaniem. Co roku uroczyste obchodzona jest rocznica śmierci Jana Pawła II, stawia się papieskie pomniki, kolejne ulice i budynki nazywane są jego imieniem. Czy jednak obok tych zewnętrznych symboli Polacy stosują się do papieskiego nauczania? Na ile dzisiaj stanowi ono dla nich wyznacznik codziennego postępowania? Pytania dotyczące wspomnianych kwestii zadaliśmy respondentom w styczniowym badaniu zrealizowanym we współpracy z Centrum Myśli Jana Pawła II¹.

JAN PAWEŁ II JAKO AUTORYTET MORALNY

Wśród Polaków wciąż powszechne (94%) jest przeświadczenie, że Jan Paweł II jest **autorytetem moralnym**. Wprawdzie większość (64%) nie ma co do tego żadnych wątpliwości, jednak z roku na rok zwiększa się grupa respondentów bardziej powściągliwych w wyrażaniu opinii (wzrost wskazań „raczej tak” od 2010 roku o 8 punktów, do 30%).

¹ Badanie „Jacy jesteśmy, co jest dla nas ważne? Polacy 2012” zrealizowane przez CBOS na zlecenie Centrum Myśli Jana Pawła II w dniach 11–16 stycznia 2012 roku na próbie random route 15+ (N=1000). Na potrzeby niniejszego komunikatu, dla zachowania porównywalności z poprzednimi pomiarami, w analizach uwzględniono wyłącznie osoby pełnoletnie (N=958).

Położenie społeczne badanych tylko w niewielkim stopniu wpływa na uznawanie Jana Pawła II za autorytet moralny. We wszystkich kategoriach wyraźnie przeważają osoby uważające go za wzór do naśladowania. Nieco tylko rzadziej niż reszta przekonanie takie wyrażają respondenci w wieku od 18 do 24 lat (12% z nich nie uznaje papieża za autorytet moralny), w tym zwłaszcza uczniowie i studenci (15%) – zob. tabele aneksowe.

Wprawdzie uczestnictwo w praktykach religijnych w pewnym stopniu oddziałuje na postrzeganie papieża Polaka jako autorytet moralny, jednak nawet osoby w ogóle niepraktykujące w zdecydowanej większości (82%) dostrzegają w nim wzór właściwego postępowania. Przy czym, im częściej badani uczestniczą w mszach i nabożeństwach religijnych, tym bardziej zdecydowanie mówią o Janie Pawle II jako osobistym wzorze moralności. Pewność w tym względzie wyraża aż 84% spośród praktykujących kilka razy w tygodniu i tylko jedna trzecia (34%) w ogóle niepraktykujących.

Tabela 1

Czy papież Jan Paweł II jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?	Udział w praktykach religijnych									
	kilka razy w tygodniu		raz w tygodniu		1–2 razy w miesiącu		kilka razy w roku		w ogóle nie uczestniczy	
	w procentach									
Zdecydowanie tak	84	97	75	98	63	98	49	86	34	82
Raczej tak	13		23		35		37		48	
Raczej nie	0	3	1	2	2	2	8	11	13	17
Zdecydowanie nie	3		1		0		3		4	
Trudno powiedzieć	0		0		0		3		1	

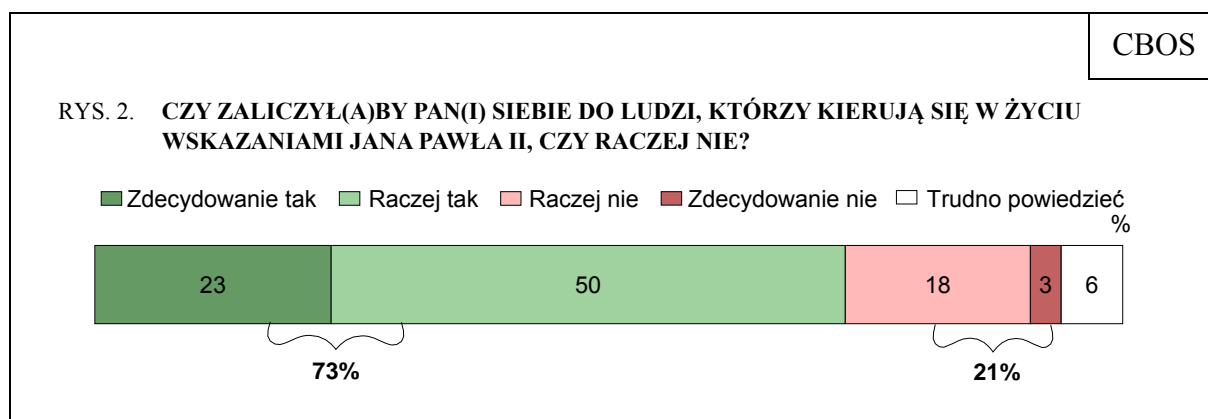
Jan Paweł II jest autorytetem moralnym dla 97% osób określających się jako wierzące i postępujące zgodnie z nauczaniem Kościoła, dla 92% wierzących na swój własny sposób, a także dla 68% respondentów określających się jako niewierzący. Również w tym przypadku poziom pewności składanych deklaracji jest w poszczególnych grupach respondentów zdecydowanie bardziej zróżnicowany.

Tabela 2

Czy papież Jan Paweł II jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?	Deklaracje wiary					
	jestem wierzący(a) i stosuję się do wskazań Kościoła		jestem wierzący(a) na swój własny sposób		jestem niewierzący(a)	
Zdecydowanie tak	79	97	52	92	3	68
Raczej tak	18		40		65	
Raczej nie	2	3	5	6	22	32
Zdecydowanie nie	1		1		10	
Trudno powiedzieć	0		2		0	

NAUCZANIE JANA PAWŁA II W ŻYCIU POLAKÓW

Uznanie Jana Pawła II za autorytet moralny nie zawsze oznacza stosowanie się do jego nauk. Kierowanie się w życiu wskazaniem Ojca Świętego deklaruje obecnie 73% respondentów, przy czym zaledwie niespełna jedna czwarta (23%) nie ma co do tego wątpliwości. Swoje postępowanie jako niezupełnie zgodne z papieskim nauczaniem lub całkowicie z nim sprzeczne ocenia co piąty badany (21%).

Wprawdzie odsetek opinii świadczących o przywiązywaniu wagi do nauczania papieża jest obecnie wyraźnie mniejszy niż tuż po śmierci Jana Pawła II, czy nawet rok później, to jednak jest on nieco większy niż w latach 2010–2011, co oznacza zahamowanie spadkowego trendu w omawianym wymiarze.

Tabela 3

Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy kierują się w życiu wskazaniem Jana Pawła II, czy raczej nie?	Według terminów badań:													
	VIII 2002*		V 2005		IV 2006		V 2009		III 2010		III 2011		I 2012	
	w procentach													
Zdecydowanie tak	17	77	27	84	18	78	16	73	11	65	17	66	23	73
Raczej tak	60		57		60		57		54		49		50	
Raczej nie	11	14	10	11	15	18	15	19	23	29	21	26	18	21
Zdecydowanie nie	3		1		3		4		6		5		3	
Trudno powiedzieć	9		5		4		8		6		8		6	

* Badanie było realizowane przed wizytą papieża w kraju. Zadaliśmy wtedy pytanie: „Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy w życiu codziennym – w swoich poglądach, w stosunku do ludzi, do pracy, do innych spraw – starają się kierować wskazówkami i naukami Jana Pawła II?”

Mimo że osoby kierujące się wskazaniem Jana Pawła II dominują we wszystkich grupach społecznych, o wcielaniu w życie papieskiego nauczania częściej niż inni mówią

badani w wieku od 45 do 54 lat oraz powyżej 64 lat (po 84%), respondenci określający swoje poglądy polityczne jako prawicowe (84%), a ze względu na status zawodowy: rolnicy (88%), robotnicy niewykwalifikowani (82%), emeryci (81%) i renciści (80%) – zob. tabele aneksowe.

To, czy badani kierują się przesłaniem płynącym z nauk Jana Pawła II, najbardziej zależy od ich zaangażowania w życie religijne. Stosowanie się do treści nauczania papieża Polaka jest zdecydowanie bardziej powszechne wśród osób często praktykujących religijnie i określających swoją wiarę jako zgodną z nauczaniem Kościoła.

Tabela 4

Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy kierują się w życiu wskazaniem Jana Pawła II, czy raczej nie?	Udział w praktykach religijnych									
	kilka razy w tygodniu		raz w tygodniu		1–2 razy w miesiącu		kilka razy w roku		w ogóle nie uczestniczy	
	w procentach									
Zdecydowanie tak	47	87	31	84	19	76	8	61	5	31
Raczej tak	40		53		57		53		26	
Raczej nie	7	11	11	11	16	17	25	30	45	57
Zdecydowanie nie	4		0		1		5		12	
Trudno powiedzieć	2		5		7		9		12	

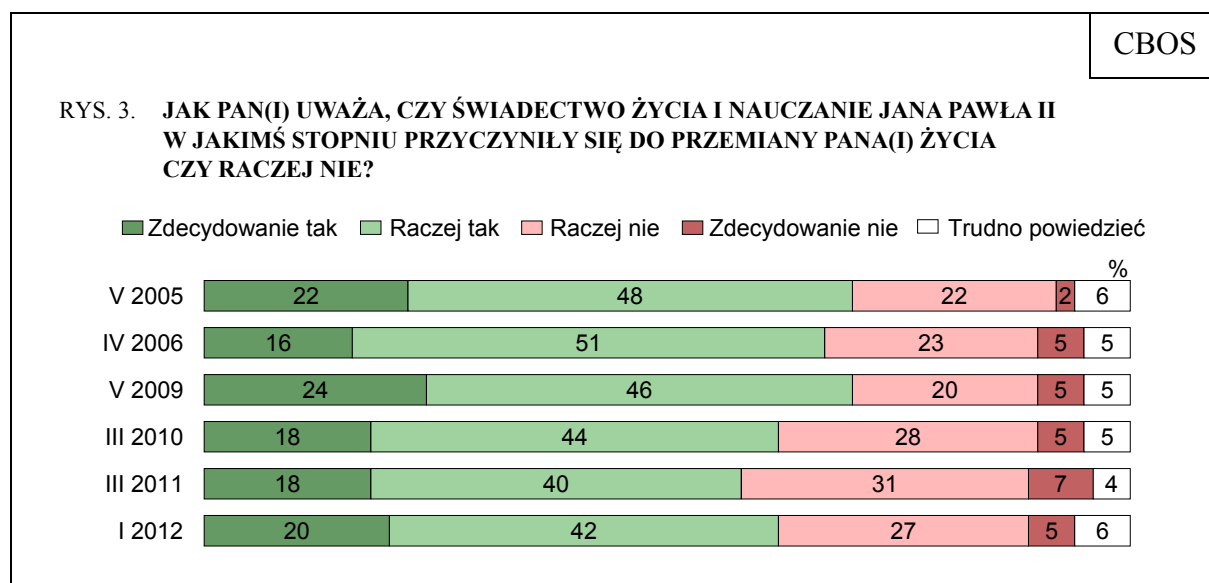
Tabela 5

Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy kierują się w życiu wskazaniem Jana Pawła II, czy raczej nie?	Deklaracje wiary					
	jestem wierzący(a) i stosuję się do wskazań Kościoła		jestem wierzący(a) na swój własny sposób		jestem niewierzący(a)	
Zdecydowanie tak	37	88	8	59	0	23
Raczej tak	51		51		23	
Raczej nie	8	9	27	31	53	70
Zdecydowanie nie	1		4		17	
Trudno powiedzieć	3		10		7	

PRZEMIANA ŻYCIA POD WPLYWEM PAPIEŻA

To, czy wskazówki papieża stanowią obecnie wyznacznik postępowania czy też nie, w znacznej mierze zależy od tego w jak dużym stopniu osoba Jana Pawła II wpłynęła na życie badanych. Nadal większość Polaków (62%) twierdzi, że jego nauczanie w jakimś stopniu przyczyniło się do przemiany ich życia. Przeciwną opinię wyraża co trzeci ankietowany (32%).

Wprawdzie odsetek respondentów, którzy są zdania, że dzięki papieżowi w jakiś sposób zmienili swoje postępowanie jest obecnie o 8 punktów niższy niż notowany miesiąc po śmierci papieża, czy nawet cztery lata później, jednak w stosunku do ubiegłego roku wzrósł o 4 punkty i obecnie jest taki sam jak przed dwoma laty. Trudno zatem w tym przypadku mówić o jakimś jednokierunkowym trendzie.

Niemal we wszystkich grupach społecznych dominują ankietowani, którzy twierdzą, że doświadczyli osobistej przemiany pod wpływem Jana Pawła II (zob. tabele aneksowe). Stosunkowo częściej niż inni deklaracje takie składają robotnicy niewykwalifikowani (82% wskazań), rolnicy (76%), bezrobotni (75%), osoby w wieku od 45 do 54 lat (76%), badani o prawicowych poglądach politycznych (75%) oraz mieszkańcy wsi (70%).

O osobistych przemianach, jakie dokonały się pod wpływem papieża Jana Pawła II, rzadziej mówią natomiast badani najmłodszy (51% wskazań), w tym zwłaszcza uczniowie i studenci (39%), a ponadto respondenci o centrolewicowych (47%) i lewicowych (49%) poglądach politycznych, prywatni przedsiębiorcy (47%), pracownicy usług (50%) oraz personel średniego szczebla, w tym technicy (53%), a także mieszkańcy największych miast (51%) – zob. tabele aneksowe.

Na opinie dotyczące przemiany życia pod wpływem papieża, tak jak w przypadku uznawania Jana Pawła II za autorytet moralny oraz kierowanie się w życiu jego nauczaniem, istotnie oddziałują deklaracje wiary badanych oraz częstość uczestnictwa w praktykach religijnych. Osoby, które swoją wiarę określają jako zgodną z nauczaniem Kościoła i które przynajmniej raz w tygodniu uczęszczają na msze i nabożeństwa religijne, istotnie częściej

dostrzegają wpływ papieża na swoje życie niż wierzący na swój własny sposób czy, tym bardziej, niewierzący, a także niż niepraktykujący lub wyłącznie okazjonalnie uczestniczący w praktykach religijnych.

Tabela 6

Jak Pan(i) uważa, czy świadectwo życia i nauczanie Jana Pawła II w jakimś stopniu przyczyniły się do przemiany Pana(i) życia czy raczej nie?	Udział w praktykach religijnych									
	kilka razy w tygodniu		raz w tygodniu		1–2 razy w miesiącu		kilka razy w roku		w ogóle nie uczestniczy	
	w procentach									
Zdecydowanie tak	44	85	27	75	14	62	6	43	6	27
Raczej tak	41		48		48		37		21	
Raczej nie	8	12	17	19	29	29	44	50	49	73
Zdecydowanie nie	4		2		0		6		24	
Trudno powiedzieć	3		6		9		7		0	

Tabela 7

Jak Pan(i) uważa, czy świadectwo życia i nauczanie Jana Pawła II w jakimś stopniu przyczyniły się do przemiany Pana(i) życia czy raczej nie?	Deklaracje wiary					
	jestem wierzący(a) i stosuję się do wskazań Kościoła		jestem wierzący(a) na swój własny sposób		jestem niewierzący(a)	
Zdecydowanie tak	30	78	8	46	3	17
Raczej tak	48		38		14	
Raczej nie	15	17	40	47	50	83
Zdecydowanie nie	2		7		33	
Trudno powiedzieć	5		7		0	

Wskaźniki religijności sugerują, że – szczególnie od czasu śmierci Jana Pawła II – następuje w Polsce powolne odchodzenie od religijności kościelnej w kierunku nieco bardziej zindywidualizowanej. Wyraża się to m.in. w mniej regularnym uczestnictwie w praktykach religijnych (zwłaszcza niektórych grup społecznych)², czy też w coraz częstszej akceptacji szeregu postaw i zachowań moralnych niezgodnych z nauczaniem Kościoła, takich jak antykoncepcja, seks przedmałżeński, życie w związku bez ślubu czy rozwód³. Jednak mimo

² Komunikat w przygotowaniu.

³ Zob. komunikat CBOS „Co jest ważne, co można, a czego nie wolno – normy i wartości w życiu Polaków”, lipiec 2010 (oprac. R. Boguszewski).

tych zmian przywiązanie do papieża i uznawanie go za autorytet moralny są w Polsce nadal niemal powszechne. Natomiast jeżeli chodzi o nauczanie Jana Pawła II i jego oddziaływanie na życie Polaków, styczniowe badanie wskazuje na zahamowanie notowanych od kilku lat spadkowych trendów w obu tych obszarach.

Choć uznanie autorytetu Jana Pawła II i przywiązanie do jego nauk jest szczególnie silne wśród osób najbardziej religijnych, to jednak – co ważne – postawy takie nierzadko deklarują również ci, którzy określają siebie jako niewierzący i którzy w ogóle nie uczestniczą w kościelnych obrzędach lub czynią to jedynie sporadycznie.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

Tabela 1

		Czy papież Jan Paweł II jest dla Pana(i) ważnym autorytetem moralnym?					Liczba osób
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		64	30	4	1	1	954
Płeć	Mężczyźni	57	35	5	1	1	452
	Kobiety	71	24	3	1	1	502
Wiek	18-24 lata	52	34	8	4	2	120
	25-34	48	41	8	2	2	196
	35-44	62	33	4		1	156
	45-54	73	25	1	1	0	160
	55-64	73	25	1	1	0	176
	65 lat i więcej	78	18	2	2		147
Miejsce zamieszkania	Wieś	68	27	4	1		369
	Miasto do 20 tys.	66	33	1			123
	20-100 tys.	62	31	3	2	2	179
	101-500 tys.	59	32	6	2	2	172
	501 tys. i więcej mieszk.	60	28	6	3	3	111
Wykształcenie	Podstawowe	70	23	4	1	2	187
	Zasadnicze zawodowe	66	28	4	1	1	249
	Średnie	64	31	3	2	0	334
	Wyższe	56	35	6	1	1	185
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	65	26	7		2	75
	Średni personel, technicy	53	42	2		2	32
	Pracownicy adm.-biurowi	61	27	7	5		46
	Pracownicy usług	53	29	11	5	2	63
	Robotnicy wykwalifikowani	54	40	5	1	0	126
	Robotnicy niewykwalifik.	70	28	1	1		60
	Rolnicy	66	34				60
	Pracujący na własny rach.	51	47	2			43
Bierni zawodowo	Renciści	82	14	1		2	51
	Emeryci	76	21	2	1		213
	Uczniowie i studenci	46	35	11	4	3	79
	Bezrobotni	72	25	1		2	53
	Gospodynie domowe i inni	66	33	1			52
Ocena własnych war. mater.	Złe	69	24	4	0	3	129
	Średnie	66	30	3	1	1	550
	Dobre	58	32	5	3	1	272
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	84	13		3		70
	Raz w tygodniu	75	23	1	1	0	410
	1-2 razy w miesiącu	63	35	2			171
	Kilka razy w roku	49	37	8	3	3	212
	W ogóle nie uczestniczy	34	48	13	4	1	82
Autodeklaracje religijności	niereligijny	24	49	21	6		56
	raczej niereligijny	50	40	6	2	2	253
	raczej religijny	70	28	2	0	0	483
	religijny	86	10	0	2	1	147
Autodeklaracje moralności	raczej niemoralny	51	41	8	0		99
	raczej moralny	63	31	4	1	1	553
	moralny	74	20	2	3	1	256
Poglądy polityczne	Lewica	58	33	5	2	1	103
	Centrolewica	53	37	7	1	2	104
	Centroprawica	65	31	4	0		123
	Prawica	77	19	3	0	1	192
	Trudno powiedzieć	63	31	3	2	1	413

Tabela 2

		Czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie do ludzi, którzy kierują się w życiu wskazaniami Jana Pawła II, czy raczej nie?					Liczba osób
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		23	50	18	3	6	954
Płeć	Mężczyźni	20	48	21	4	7	452
	Kobiety	25	52	15	2	6	503
Wiek	18-24 lata	13	52	22	6	7	121
	25-34	12	47	28	4	9	196
	35-44	16	56	21	1	6	156
	45-54	26	58	10	3	4	159
	55-64	30	45	16	2	6	175
	65 lat i więcej	40	44	8	3	5	147
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	52	13	1	7	367
	Miasto do 20 tys.	29	49	14	4	4	123
	20-100 tys.	18	46	23	4	9	180
	101-500 tys.	19	54	20	4	2	173
	501 tys. i więcej mieszk.	17	44	25	4	10	112
Wykształcenie	Podstawowe	33	45	16	2	5	187
	Zasadnicze zawodowe	25	51	18	2	3	247
	Średnie	20	52	16	4	7	335
	Wyższe	15	51	22	2	10	185
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	21	48	22	4	6	75
	Średni personel, technicy	12	57	25		6	33
	Pracownicy adm.-biurowi	13	57	15	3	12	47
	Pracownicy usług	14	51	24	7	4	63
	Robotnicy wykwalifikowani	17	53	20	4	6	126
	Robotnicy niewykwalifik.	30	52	17	1		60
	Rolnicy	18	70	3		9	58
Pracujący na własny rach.	9	47	32		11	43	
Bierni zawodowo	Renciści	29	51	14	2	3	51
	Emeryci	37	44	11	3	5	213
	Uczniowie i studenci	13	43	27	7	11	80
	Bezrobotni	19	57	17	3	4	53
	Gospodynie domowe i inni	29	42	22		7	52
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	42	18	2	12	128
	Średnie	25	51	16	2	5	549
	Dobre	17	51	21	4	6	274
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	47	40	7	5	1	72
	Raz w tygodniu	31	53	11	0	5	410
	1-2 razy w miesiącu	19	57	16	1	7	171
	Kilka razy w roku	9	53	25	5	8	212
	W ogóle nie uczestniczy	5	26	44	12	12	82
Autodeklaracje religijności	niereligijny	2	22	46	15	16	56
	raczej niereligijny	9	50	29	5	8	253
	raczej religijny	24	59	12	1	5	483
	religijny	53	36	7	2	3	149
Autodeklaracje moralności	raczej niemoralny	11	52	30	3	3	99
	raczej moralny	18	55	18	2	6	553
	moralny	37	40	11	4	7	258
Poglądy polityczne	Lewica	22	40	23	6	10	102
	Centrolewica	16	55	17	4	9	104
	Centroprawica	23	56	17	0	4	123
	Prawica	35	49	10	3	3	192
	Trudno powiedzieć	20	50	20	3	7	414

Tabela 3

		Jak Pan(i) uważa, czy świadectwo życia i nauczanie Jana Pawła II w jakimś stopniu przyczyniły się do przemiany Pana(i) życia czy raczej nie?					Liczba osób
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		20	42	27	5	6	950
Płeć	Mężczyźni	16	42	30	6	6	449
	Kobiety	22	43	25	4	6	501
Wiek	18-24 lata	15	36	38	8	4	120
	25-34	14	41	31	8	6	194
	35-44	14	48	29	1	9	155
	45-54	21	55	18	4	2	159
	55-64	26	39	24	4	8	176
	65 lat i więcej	27	34	27	5	7	147
Miejsce zamieszkania	Wieś	23	47	23	1	6	367
	Miasto do 20 tys.	21	44	27	5	4	120
	20-100 tys.	13	40	33	7	6	179
	101-500 tys.	19	39	30	5	8	172
	501 tys. i więcej mieszk.	16	35	31	12	6	112
Wykształcenie	Podstawowe	25	40	27	4	4	187
	Zasadnicze zawodowe	22	45	26	2	5	247
	Średnie	15	45	27	6	7	332
	Wyższe	18	38	30	7	8	184
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	21	40	26	7	7	74
	Średni personel, technicy	8	45	35	3	9	33
	Pracownicy adm.-biurowi	14	42	35	6	2	47
	Pracownicy usług	9	41	32	10	8	63
	Robotnicy wykwalifikowani	12	51	27	4	6	126
	Robotnicy niewykwalifik.	26	56	15	1	2	60
	Rolnicy	24	52	18		6	58
Pracujący na własny rach.	19	28	38	9	7	42	
Bierni zawodowo	Renciści	28	42	19	3	8	51
	Emeryci	25	37	24	5	9	213
	Uczniowie i studenci	9	30	47	10	4	78
	Bezrobotni	25	50	22	2	1	53
	Gospodynie domowe i inni	27	43	25		5	52
Ocena własnych war. mater.	Złe	20	39	34	1	6	129
	Średnie	22	42	25	4	7	549
	Dobre	14	45	29	8	4	272
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	44	41	8	4	3	71
	Raz w tygodniu	27	48	17	2	6	410
	1-2 razy w miesiącu	14	48	29	1	9	171
	Kilka razy w roku	6	37	44	7	7	208
	W ogóle nie uczestniczy	6	21	49	24		82
Autodeklaracje religijności	niereligijny	2	19	52	27		56
	raczej niereligijny	7	42	39	5	7	252
	raczej religijny	20	48	24	2	6	480
	religijny	45	38	9	3	4	148
Autodeklaracje moralności	raczej niemoralny	12	42	40	4	2	99
	raczej moralny	16	45	29	4	6	551
	moralny	30	38	19	7	6	255
Poglądy polityczne	Lewica	12	38	34	9	7	102
	Centrolewica	9	37	42	5	6	104
	Centroprawica	19	44	32	2	3	123
	Prawica	31	44	17	4	4	192
	Trudno powiedzieć	19	43	26	5	8	413